

CANTÀBRIA DINS ESPANYA I EUROPA

A. GARRIDO MARTIN: **La Dictadura de Primo de Rivera ¿ruptura o paréntesis? Cantabria (1923-1931)**, Pronillo, Santander, 1997, 135 pp.

A. GARRIDO MARTIN: **Favor e indiferencia. Caciquismo y vida política en Cantabria (1902-1923)**, Santander, Universitat de Cantàbria/Assemblea Regional de Cantàbria, 1998, 410 pp.

En un breu espai de temps hem passat a disposar de dues obres sobre la vida política a Cantàbria durant el primer terç del segle XX. I totes dues les devem a la mateixa persona: Aurora Garrido Martín. Amb elles, l'autora cobreix dos períodes cronològics diferents (consecutius), circumstància que ens permetrà fer un comentari conjunt dels dos treballs.

El primer que cal advertir a un lector potencial és que l'aparença d'aquestes obres és enganyosa, puix que encara que a primera vista puguem pensar que ens trobem davant un simple estudi de caràcter local o regional (circumscribit a Cantàbria) els dos treballs d'Aurora Garrido s'inclouen en un marc no solament nacional, sinó fins i tot europeu. Així s'esdevé amb la seva visió del caciquisme, que ens presenta el fenomen com quelcom en absolut excepcional i particular d'Espanya. De fet, es tracta d'una pràctica comuna a tots els sistemes liberals de l'Europa Occidental, amb l'única possible diferència de la seva vigència temporal (més llarga en el cas espanyol). A més, la perspectiva nacional no es perd en cap moment. Al contrari, el marc global de la política espanyola de l'època, les vicissituds dels diferents partits polítics, i fins i tot les semblances i diferències entre el cas càntabre i el del conjunt del país (sovint concretat en altres províncies) impregnen totes i cadascuna de les seves pàgines.

En relació amb aquest enfocament apareix una de les grans idees contingudes en aquestes obres: la fidelitat amb la qual la política càntabra reproduceix el que està succeint en l'àmbit nacional al llarg de tots aquests anys. La burgesia de Santander, classe en què es trobava el poder social i econòmic (i, en conseqüència, polític) de la regió, trobà els seus interessos adequadament defensats pel sistema de la Restauració, i això malgrat que les seves demandes (degudament canalitzades a través de la Cambra de Comerç) davant de la poderosa burgesia del País Basc mai no van poder ser satisfetes pel Govern central. És per això que l'alternança del torn funcionà de manera exemplar en les eleccions celebrades fins a la crisi que acompanyà la Primera Guerra Mundial. A partir d'aleshores van començar a canviar, però una vegada més el cop d'Estat de 1923 no va despertar reaccions contràries a Cantàbria on mauristes i catòlics passaren, com a la resta del país, a exercir una influència creixent.

El nou règim primoriverista i les seves prístines intencions de ser quelcom transitori i de regenerar la vida política com a objectiu principal, aviat es van esvaïr. Les coses pasatgeres deixaren passar les duradores, i a l'estabilitat de la dictadura li calia una base sòlida que únicament el caciquisme mateix podia proporcionar-li. Per tant, s'articulà tota una nova xarxa de clients que reproduïa la vella política al voltant de la dictadura. Podem entendre fàcilment una actitud semblant si ens remuntem al que el caciquisme havia suposat durant la Restauració. A *Favor e indiferencia*, Aurora Garrido surt del marc estrictament polític per trobar en el camp econòmic i social l'explicació de l'estabilitat que el sistema caciquil havia assolit a Cantàbria en aquells anys. I la resposta la troba, entre d'altres, en dos factors fonamentals. D'una banda, i en l'àmbit nacional, en la legislatura electoral vigent. L'anàlisi de les lleis de 1890 i 1907, conjuntament amb la pràctica electoral de l'època, porta l'autora a constatar l'ofec que suposaven per a un funcionament polític modern. La divisió electoral del territori en circumscripcions impedia que els nuclis urbans, on la mobilització i la propaganda eren més grans, marquessin la tònica política. El beneficiat d'aquesta situació era el medi rural, on malgrat tot el que dominava era el control polític dels cacics. I això ens porta directament al segon factor determinant en l'estabilitat del sistema caciquil: la ruralitat de la població de Cantàbria. Amb una estructura econòmica de base agrària i amb una pobresa generalitzada entre la pagesia, la dependència econòmica era inevitable. Però precisament era aquesta circumstància la que afavoria d'una manera més evident l'existència de xarxes de clients que aprofitaven el patronatge econòmic i social per al control polític, cosa que va seguir esdevenint després de la industrialització que va transformar els patrons en nous cacics i les grans indústries de la província en autèntics «rebotos de vots». Caldria que el sindicalisme catòlic comencés a mobilitzar-se pel camp per por d'un socialisme ascendent (va rellevar en l'hegemonia de l'esquerra un republicanisme fraccionat i políticament desgastat) perquè quelcom comencés a canviar. I així degué succeir durant els anys de la Dictadura, que per tant pot ser interpretada com una autèntica ruptura abans que com un mer paréntesi. Altrament, seria inexplicable que, per fi, el 1931 se celebrassin unes eleccions a les quals, per primera vegada, podríem atorgar el qualificatiu de «lliures».

En aquest procés, a més dels canvis purament econòmics, també les forces polítiques havien sofert algunes transformacions significatives, fins a arribar a la reorganització general que van experimentar durant els anys vint amb vista a les esmentades eleccions. Amb anterioritat, la «política del pac-

te» havia presidit les relacions partidistes a la regió. L'encasellat s'havia acomplert sempre gràcies a aquest reajustament endogen que les elits polítiques efectuaven prèviament a la celebració de les eleccions. Unes eleccions, d'altra banda, que en realitat eren pura farsa. La lluita electoral fou substituïda per aquest acord entre els partits, dels quals el Conservador resultà, en general, el més beneficiat durant tot el període. És per aquest motiu que el recurs a pràctiques fraudulentas, com per exemple la famosa *topinada*, fos innecessari a la pràctica i per la mateixa raó molt menys habitual del que se sol pensar.

Com a element per a la negociació es comptava amb les eleccions al Senat i fins i tot les provincials, amb què es compensava els afectats pel pacte en el qual, sens dubte, foren les protagonistes de la vida política: les eleccions al Congrés. En addició, i en l'àmbit local i regional, es comptava amb la Diputació provincial. Els ressorts administratius eren la principal moneda de pagament del favor polític, no tant pel que es concedia com pel que es permetia no complir, és a dir, mitjançant la inhibició abans que per l'acció. D'aquesta manera, i tal com expressa en el títol de la seva darrera obra, per Aurora Garrido és la indiferència, conjuntament amb el favor, allò que permet que el sistema del caciquisme actuï a tot plaer durant tant de temps. Es tracta d'un sistema de caràcter oligàrquic connatural al liberalisme que hauria de passar per una ruptura com la de la dictadura per posar en el seu horitzó no l'autoritarisme (com en altres països) sinó la democràcia.

En realitat, tota l'obra de l'autora pot ser compresa, i cal que ho sigui, en el si d'un context històric més ampli: el de la transició del liberalisme a la democràcia. En aquest camí, l'apogeu i gradual desgast del caciquisme resulten essencials. És per això que el coneixement d'aquest peculiar fenomen té una importància tan transcendental. Amb aquestes dues obres estem, des d'ara, en millor disposició per fer-ho així.

Gonzalo Capellán de Miguel

Traducció: Silvia Mas